

Jaargang 32, nr 1 - januari 2006

# De Blauwe Klauwier



VWG De Kempen

Periodiek van Vogelwerkgroep De Kempen met o.a.

Grote Gele Kwikstaarten in de Kempen

Verslag van de patrijzen-inventarisatie

Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos



## Colofon

### Redactie

Wim Deeben  
Jan Wouters  
Robert Kastelijn  
Mark Sloendregt

### Redactie-adres

Jan Wouters (eindredacteur)  
De Braken 11  
5541 AC Reusel  
Telefoon: 0497-642391  
E-mail: [janenmargo@chello.nl](mailto:janenmargo@chello.nl)

### Omslag

Klapekster: Robert Kastelijn

### Fotobijdrage

© Bij de betreffende fotografen

### Uitgave

Vogelwerkgroep De Kempen  
Postbus 386  
5500 AJ Veldhoven

### Copyright

© Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

### Wijze van aanleveren

Kopij bij voorkeur als 'Wordbestand' aanleveren. Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden, moet de bron worden aangegeven. Indien tabellen, figuren en foto's in het artikel zijn verwerkt, dient duidelijk in de tekst worden verwezen en zo nodig waar deze geplaatst moeten worden. Artikelen worden door de redactie doorgenomen op inhoudelijke kwaliteit en taalgebruik. Foto's waarbij sprake is van versterking worden niet gepubliceerd. De redactie behoudt het recht wijzigingen door te voeren



## Inhoud

- 2     **De Grote Gele Kwikstaart in de Kempen: incidentele toename of nieuwe ontwikkeling?**  
Robert Kastelijn
- 6     **Trompetters en de kunst van het vogeltjes kijken**  
Frank Neijts
- 9     **Verslag van de patrijzen-inventarisatie 2004**  
Marco Bakermans
- 17    **Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Grootte Heide, 2004 en 2005**  
Mark Sloendregt
- 26    **Tapuit, Grootte Heide 2005**  
Pieter Wouters
- 28    **Strabrechtseheidag 2005**  
Alfonso Gil
- 29    **Lac du Der, 6 en 7 november 2004**  
Alfonso Gil
- 30    **Activiteitenagenda, februari-april**
- 31    **Wist u dat...**  
Piet van Happen



© T. Heijnen



# De Grote Gele Kwikstaart in de Kempen: incidentele toename of nieuwe ontwikkeling ?

**Robert Kastelijn**

*Beschrijving van de status van de Grote Gele Kwikstaart in de Kempen in 2005.*

## INLEIDING

De Grote Gele Kwikstaart is pas sinds 2000 een regelmatige broedvogel in de Kempen. Vanaf dat jaar zijn weliswaar elk jaar 1 of enkele broedgevallen vastgesteld maar in 2005 was sprake van een spectaculaire toename. Een en ander kan natuurlijk een positieve ontwikkeling zijn, maar evengoed kan dit een incidenteel goed jaar zijn geweest. Dat zullen we pas te weten komen als we de komende jaren alert blijven monitoren.



Grote Gele Kwikstaart, juveniel  
Eindhoven, 11-5-2003

De Grote Gele Kwikstaart is een soort die zich niet altijd eenvoudig laat ontdekken maar wel regelmatig gemeld wordt. Aan de hand van de waarnemingen die, vanaf begin 2005 binnenkwamen op de website Vogels in de Kempen, is mooi te volgen hoe 2005 zich ontwikkelde tot een opvallend jaar voor deze soort. Het leek me zinvol om dit te beschrijven en zo de opmars van deze soort te documenteren.

## STATUS

Het voorkomen van de Grote Gele Kwikstaart in de Kempen kan volgens de Avifauna Online (Website Vogels in de Kempen, T. Heijnen) als volgt worden weergegeven:

1. doortrekker in vrij klein aantal
2. wintergast in klein aantal
3. uiterst schaarse broedvogel

Het jaarpatroon van de Grote Gele Kwikstaart vertoont een zwakke piek in maart en april, wanneer de broedplaatsen bezet raken en er wat doortrek plaatsvindt.

Een grotere piek wordt echter waargenomen tijdens de najaarstrek in september en oktober. De hoeveelheid wintergasten heeft een direct verband met hoe streng de winter verloopt. Strenge winters zorgen voor lagere aantallen omdat de overwinteraars omkomen of wegtrekken.

Op broedvogels moeten we alert zijn vanaf eind maart tot eind juni. Hoewel aan de kust de doortrek nog tot in mei door kan gaan, is het merendeel van de vogels in het binnenland dan al volop aan het broeden of zelfs al met een tweede legsel bezig.

## BIOTOOP

Hoewel de Grote Gele Kwikstaart van oudsher in het middelgebergte van Midden-Europa en Groot Brittanië broedde, is de soort vanaf de 2e helft van de 19e eeuw ook de laaglandbeken in andere delen van Europa gaan koloniseren. In de loop van de 20e eeuw is de soort in Scandinavië sterk toegenomen hetgeen de toename van doortrekkers en overwinteraars verklaart. Langs de laaglandbeken in Limburg en de Achterhoek worden in Nederland van oudsher de grootste dichtheden van deze kwikstaart vastgesteld.





De laatste jaren duikt de soort echter ook regelmatig op bij laaglandbeken in andere regio's (waaronder de Kempen). Wel heeft snelstromend water in ieder geval de voorkeur, dus vaak worden broedmogelijkheden in de omgeving van watermolens, sluisjes, stuwtjes en vistrappen gezocht.

Daarbij zou de nestgelegenheid, die op dat soort locaties in grotere mate aanwezig is, wel eens van cruciaal belang kunnen zijn (dit mede gezien de nestkastresultaten elders in Nederland en België).

Nestgelegenheid wordt vaak gezocht in de vorm van een nis in of onder een bruggetje, een oneffenheid in een ruige oever of een nestkastje. Verder moeten foeragemogelijkheden aanwezig zijn. Bij voorkeur in de vorm van slik- of kiezelstrandjes.

Buiten de broedtijd, op doortrek en in de winter, is de soort minder kieskeurig. De snelstromende locaties bij rivieren/beken hebben natuurlijk nog steeds de voorkeur, maar ook op (zand)strandjes langs meren en vennen, langs kleine slotjes, plassen water op akkers en zelfs op platte daken met waterplassen in steden en dorpen laten de kwikstaarten zich dan zien.



**Grote Gele Kwikstaart, man  
Volmolen, april 2005**

Buiten het broedseizoen en op trek wordt de Grote Gele Kwikstaart meestal solitair of in paren waargenomen. In het winterhalfjaar echter slapen de vogels graag bij elkaar in groepen tot wel 50 exemplaren. Meestal wordt begroeiing laag boven het water opgezocht. Recente voorbeelden in De Kempen zijn slaappleatsen in Eindhoven met 10 à 15 exx en waterzuivering Hapert met 10 exx.

## **INTERPRETATIE VAN TERRITORIUM- OF NESTINDICEREND GEDRAG**

Om vast te stellen of het een territorium of een mogelijk broedgeval van de Grote Gele Kwikstaart betreft zijn drie typen waarnemingen van belang. In volgorde van belangrijkheid:

1. oudervogel sleept binnen datumgrenzen en in geschikte biotoop met voedsel (wijst bijna altijd op broedgeval).
2. een koppel binnen de datumgrenzen in geschikt biotoop (territorium-indicerend).
3. zingend mannetje in geschikte biotoop (minimaal territoriumindicerend).

Als er twee zulke waarnemingen zijn gedaan met minimaal 10 dagen tussenruimte dan mag dat als potentieel territorium/broedgeval beschouwd worden. Van die twee waarnemingen moet er minimaal één tussen 20 april en 20 juni zijn gedaan. Nestvondsten en nestindicerende waarnemingen wijzen uiteraard altijd op een broedgeval.

## **WAARNEMINGEN IN 2005**

### **(TOT JULI)**

We hebben de waarnemingen van Grote Gele Kwikstaarten, zoals die van januari tot medio juni 2005 op de website Vogels in de Kempen zijn binnengekomen, onderverdeeld in twee categorieën:

1. wintergast/doortrekker (januari t/m maart).
2. (mogelijk) territorium (medio april t/m juni).

In de bijlage zijn vanaf april t/m juni 2005 alle ingezonden waarnemingen vermeld. Daaruit volgen onderstaande locaties met een indicatie van territoria/broedgevallen.

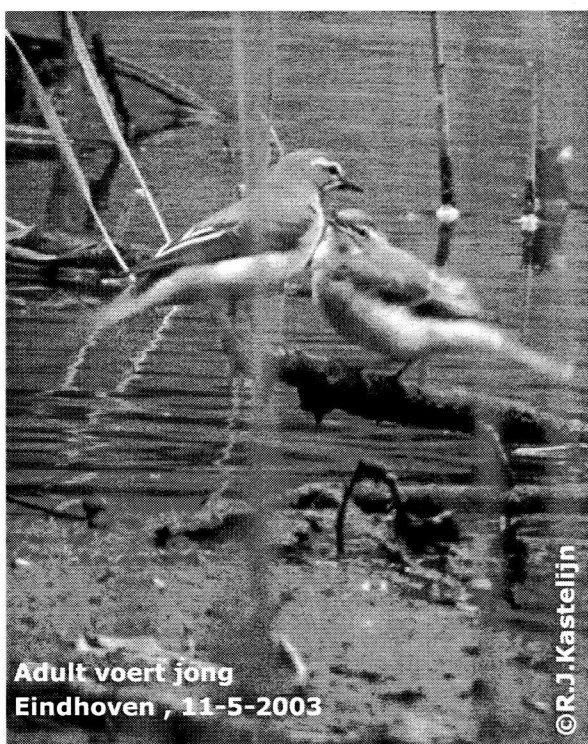
Indicatie territoria/broedlocaties (zie ook bijlage):

- Collse Watermolen
- Opwettense Watermolen
- Hooijdonkse Watermolen
- Dommelse Watermolen



- Watermolen Volmolen/Waalre
- De Run/Veldhoven (Heers)
- Kasteel Heeze
- Het Schut/Bergeijk \*
- Waterzuivering Hapert \*
- Geldrop Centrum
- Soeterbeek Eindhoven/Nueneen \*
- De Run/Steensel

Van de met \* aangegeven locaties zijn geen territoriumindicerende waarnemingen gemeld.



## CONCLUSIE

Er zijn dus twaalf locaties met waarnemingen van Grote Gele Kwikstaarten binnen de datumgrenzen, waarvan er zeker negen ook nog eens nestindicerend of zekere broedgevallen zijn. De conclusie is dan ook dat er een positieve ontwikkeling gaande lijkt te zijn van het aantal Grote Gele Kwikstaartterritoria in De Kempen. In ieder geval is de soort er de status van uiterst schaarse broedvogel ontstegen.

## OPROEP

Er zijn diverse locaties die in 2005 geen territorium opleverden of waar niet geteld is, maar die wel het potentieel hebben om dit in de nabije toekomst te kunnen doen.

Om er maar eens enkele te noemen:

- Keersopper Molen/Valkenswaard
- diverse plaatsen langs de Beekloop en Keersop ten zuiden van Westerhoven
- diverse plaatsen langs de Reusel, Groote Beerze
- diverse plaatsen langs de Tongelreep en Sterkselse Aa

Om de status van de Grote Gele Kwikstaart als broedvogel in de Kempen de komende jaren goed te kunnen volgen, zijn alle waarnemingen van de soort vanaf begin april van belang. Daarbij dienen potentiële broedlocaties te worden afgezocht. Bij deze dan ook de vraag om vanaf begin april liefst alle, maar in ieder geval die waarnemingen die voldoen aan de drie criteria voor territorium of nestindicerend gedrag, door te geven aan:

waarnemingen@vogelsindekempen.nl

## LITERATUUR

**T. Heijnen:** Avifauna On-Line

**SOVON 1987:** *Atlas van de Nederlandse Vogels*

**SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002:** *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000*

**A. Harris, L. Tucker & K. Vinicombe:**

*Vogeldeterminatie - handboek voor het identificeren van vogels*

**P. Alström and K. Mild:**

*Pipits & Wagtails of Europe, Asia and North America .Broedvogelinventarisatie*

**Van Dijk, A.J. & Hustings, F. (1996, 2004):** Broedvogelinventarisatie kolonievogels en zeldzame soorten (handleiding landelijk soortonderzoek broedvogels), Sovon, Beek-Ubbergen.

Met extra dank aan Frank Neijts die een eerdere versie van dit artikel van waardevolle op- en aanmerkingen voorzag.●



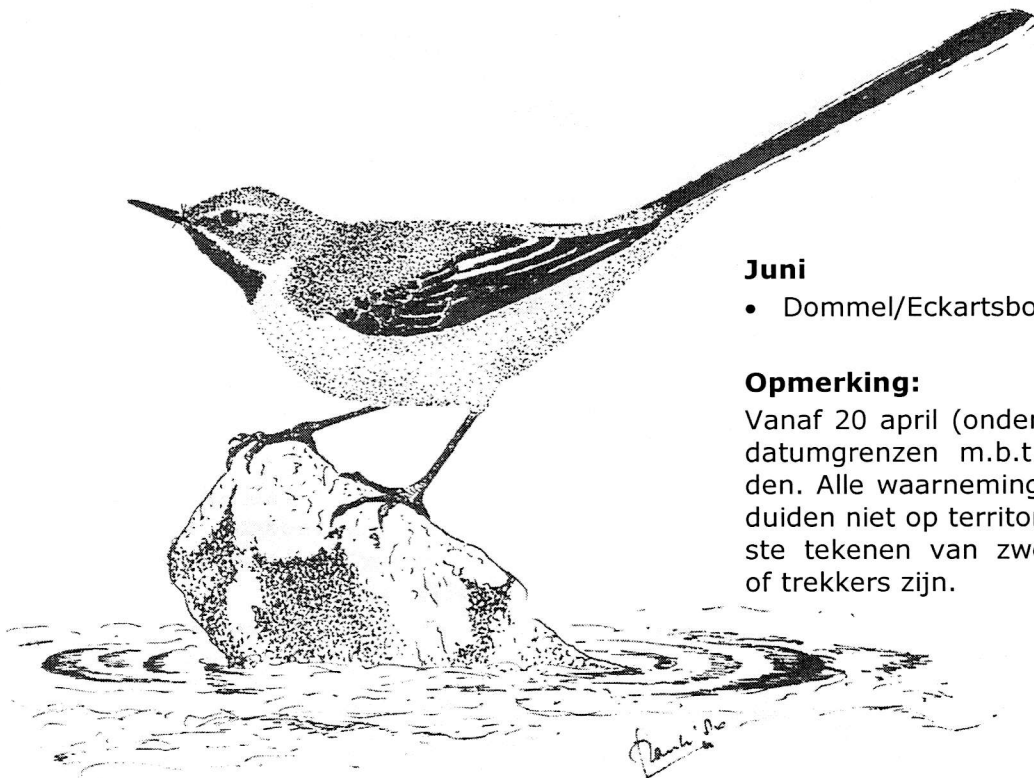
## BIJLAGE WAARNEMINGEN GROTE GELE KWIKSTAART VAN APRIL T/M JUNI 2005

### April

- Volmolen/Waalre (1pr 2-4).
  - De Run/Veldhoven (1pr 2-4) .
  - Dommel bij Soeterbeek/Nuenen (1vr 3-4).
  - Het Schut/Bergeijk op (1ex 17-4).
- 
- Volmolen te Waalre (1ex 20-4).
  - Collse Watermolen op (1ex 22-4).
  - Collse watermolen (1pr op 27-4).
  - Opwettense watermolen (1vr op 27-4).
  - Hooijdonkse Molen (1vr op 28-4).
  - Het Schut/Beekloop te Bergeijk (1ex op 28-4).
  - Waterzuivering Hapert (1ex op 28-4).
  - De Run/Veldhoven (1pr op 29-4).
  - omgeving Run/Steensel (6exx; mogelijk vroeg uitgevlogen nest? 28-4).

### Mei

- Hooijdonkse Molen (1pr 2-5).
- Bruggetje bij Heers(de Run) (1vr met voedsel 3-5).
- Kasteel Heeze (broedgeval 3-5).
- Soeterbeek/Eindhoven (1ex 4-5).
- Collse Zegge (1ex 5-5) en Kasteel Heeze (1ex 5-5).
- Geldrop Centrum (zingend mannetje 8-5).
- Dommelse Molen (zingend mannetje 8-5).
- Collse Watermolen (1pr 12-5).
- Volmolen Waalre (2e broedsel 12-5).
- De Run/Veldhoven (man + juv. 12-5).
- De Run/Veldhoven (1ex 16-5).
- De Gender/ dorpsstraat Veldhoven (1ex zingend 18-5).
- Het Schut/Bergeijk (1ex 21-5).
- Volmolen Waalre (1ex 21-5).



### Juni

- Dommel/Eckartsbos (3juv. 11-6)

### Opmerking:

Vanaf 20 april (onder de streep) gaan de datumgrenzen m.b.t. inventarisatie gelden. Alle waarnemingen vanaf 11-6-2005 duiden niet op territoria en kunnen al eerste tekenen van zwervende exemplaren of trekkers zijn.



# Trompetters en de kunst van het vogeltjes kijken

**Frank Neijts**

*Afgelopen najaar, en nu weer overigens, werden vogelend Nederland en andere delen van Europa opgeschrikt door een invasie van vreemd roepende Goudvinken. Al snel werd het internet overspoeld met meningen over deze vogels, niet alleen over hun roep en eventuele herkomst maar ook over hun uiterlijk. Voor de geïnteresseerde bood dit alles echter ook een soms onthullende inkijk hoe er eigenlijk naar vogels wordt gekeken...*

Het meest frappante is dat het gaat om Goudvinken. Niet alleen een welbekende en wijd verspreide soort maar ook een vogel die eigenlijk uiterst simpel gekleurd en getekend is. Meer een Mondriaan dan een Rembrandt met duidelijk afgescheiden, veelal éénkleurige veerpartijen in plaats van vage, in elkaar overlopende tinten en lastige streepjes en vlekjes.

Nu zijn Goudvinken weliswaar op te splitsen in een paar ondersoorten maar die verschillen vooral in formaat en slechts zeer weinig in kleur van elkaar. Voor een soort met zo'n enorm verspreidingsgebied, globaal van de Britse eilanden tot aan de Beringzee, zijn de verschillen in verenkleed zelfs opvallend gering.

De Trompetters of Teuters, zoals de vreemde roepende Goudvinken in Vlaanderen worden genoemd, zijn noordelijke Goudvinken zo werd al snel duidelijk.

Vogels die, vooral in de hand!, onderscheidend groter zijn dan onze West-Europese vogels van de ondersoort europaea. Dergelijke Noordse Goudvinken, behorend tot de nominaatvorm pyrrhula, zijn in Nederland normale doortrekkers en wintergasten, vooral in het noorden.

Op de Waddeneilanden bijvoorbeeld, waar europaea niet broedt, is het zelfs de enige Goudvink. In de Kempen zijn ze veel zeldzamer maar in sommige jaren (2001 bijv.) bereiken invasie-achtige groepen van pyrrhula ook onze streek.

Over hun geluid was iedereen het gauw eens: een dergelijk vreemd, nasaal roepje als een speelgoedtrompetje, kende (bijna) niemand! Ook veel Scandinavische vogelaars, toch goed bekend met 'hùn' Noordse Goudvinken, waren verrast zo bleek. Dit gegeven alleen al leidde tot al-

lerlei wilde speculaties over hun herkomst. Daarover echter later...



**Noordse 'Trompet' Goudvink, ♂**

©F. Neijts

Om een andere herkomst dan de normale te verklaren zou het helpen als de vogels er anders uitzien. Vele waarnemers deden daarom hun uiterste best iets 'geks' aan de Trompetters te zien en daarmee begon een soms uiterst verwarrende discussie. Wat als kenmerkend voor de Trompetters werd beschreven was vaak al lang bekend als min of meer typerend voor gewone





Noordse Goudvinken. Dit ging dan vooral om de tint roze van de mannetjes, de grijze of bruine tinten van de vrouwtjes en de grootte van de stuitvlek. Opmerkelijk is dat velen hier opmerkingen over maakten n.a.v. slechts 'n enkele waarneming, zònder referentie, zònder direct vergelijk met andere Goudvinken dan Trompetters. Ook nog eens geheel voorbijgaand aan het feit dat juist die roze, bruine en grijze tinten sterk afhankelijk zijn van de lichtinval, de sterkte van dat (zon)licht, de omgevingskleuren enzovoort. Laat staan dat wat 'rozerood' voor de één is, misschien wel 'oranjerood' is voor een ander.

Het gemak ook waarmee men meende verschillen te zien in kinvlek, grootte van de pet, breedte van de vleugelstreep of formaat van de stuitvlek, was soms verbazingwekkend. Ook hier werd geheel voorbijgegaan aan externe factoren. Niet alleen zijn Goudvinken voor zo'n ogenschijnlijk plumpe vogel zeer acrobatisch maar ook sta je ze dikwijls van onderen te bekijken. Het juist inschatten van de genoemde kenmerken wordt daarmee uiterst hachelijk.

Opnieuw bleek dat men dat deed zònder fatsoenlijke vergelijking maar 'gewoon' uit de losse pols of het blote hoofd.

Daarop werd dus driftig gespeculeerd over hun herkomst. Daarvoor werden achtereenvolgens (onder-)soorten uit de omgeving van het Baikalmeer, Kamtsjatka en de Kaukasus van stal gehaald.

Die laatste zou dan zelfs massaal van de Kaukasus naar het noorden (Scandinavië) moeten zijn gevlogen en vervolgens weer naar o.a. West-Europa...

Had men even de moeite genomen wat (alom verspreide) literatuur na te slaan dan had men deze dwalingen tijdig ingezien. Dan had men geweten dat die vogels op basis van bepaalde kleurkenmerken en maten er toch wel iets anders uitzien en dat zou bij de inmiddels gedane ringvangsten en op de vele gemaakte foto's al lang duidelijk moeten zijn geworden. En zo'n tripje als sommigen aannemen (van de Kaukasus via Scandinavië naar bijv. de Shetlands) is leuk voor een twitcher maar op zijn zachtst gezegd al

erg onlogisch voor één vogel, laat staan voor een heel contingent...

## HOE ZIT 'T NOU MET DIE TROMPETTERS?

Trompetters zijn, voor zover nu bekend, Goudvinken die behoren tot de nominaatvorm *pyrrhula* maar afkomstig uit specifieke (Russische, Siberische en/of Noord-oost-Scandinavische) delen van het enorme verspreidingsgebied van dit taxon.

O.a. het Komi-schiereiland in NO-Rusland wordt genoemd. Ondanks verwoede pogingen heeft men géén verschillen in verenkleed tussen Trompetters en normaal roepende Noordse Goudvinken kunnen vaststellen. Zij verschillen dus net zoveel (of weinig) van onze West-Europese Goudvink *europaea* als normale Noordse. Kort gezegd zijn Trompetters dus 'gewoon' Noordse Goudvinken met een raar accent of dialect.

Tot verrassing van velen doken ook dit najaar (2005) weer flinke aantallen Trompetters op. Opmerkelijk was dat in een aantal gevallen werd geconstateerd dat deze Teuters naast de trompetroep óók het normale Goudvinken-fluitje bezigden! Nu is bekend dat Goudvinken heel goed liedjes kunnen (leren) nafluiten maar dat betreft dus de zang. Ook Vinken *Fringilla coelebs* zingen als een Kanarie als ze daardoor zijn grootgebracht. De lokroep van vogels zou echter meestal zijn aangeboren. In een oud werkje van het echtpaar Heinroth, dat in de 1e helft van de vorige eeuw vele 1000-en vogels met de hand grootbracht om hun ontwikkeling te bestuderen, vond ik echter dat juist de Goudvink hierop één van de uitzonderingen is!

Zuiver theoretisch zou je kunnen veronderstellen dat dit voorjaar een aantal Trompetters ergens in het broedgebied van normaal roepende *pyrrhula* is blijven hangen en voor 'gemengd' nageslacht heeft gezorgd. De jongen hebben dan de roep van beide ouders overgenomen. Een aantal hiervan is dan met deze (2005) invasie/irruptie mee naar het zuiden gekomen.





## DE MORAAAL VAN DIT VERHAAL?

Goed vogeltjes kijken begint met... goed kijken. Klinkt simpel maar het gedoe rond de Trompetters leert ons anders. Klopt het wel wàt je ziet? Hou je voldoende rekening met het licht, de omgevingskleuren, de houding van de vogel, je eigen positie t.o.v. dat beestje enzovoort? Vaak levert wat langer kijken vanuit een ander standpunt letterlijk en figuurlijk een heel ander gezichtspunt op.

Goed vogeltjes kijken vergt een hoop (veld-)werk. Wees vriendjes met Piet Modaal: ervaring doe je het makkelijkst op met gewone vogeltjes want die zijn er het meest. De kennis van algemenere soorten zorgt voor een stevige bodem die van pas komt als je een vreemdeling die verdwaald is tegenkomt. Vogelen in het buitenland is leuk maar overdrijf de ervaring niet die je daar opdoet. Meestal wil je zoveel mogelijk soorten zien en logischerwijs zie je die dus allemaal maar héél kort.

Goed vogeltjes kijken verbetert als je je eigen kennis aanvult met die van anderen. Boeken, tijdschriften en websites zijn er te over en een investering daarin, in geld of moeite, betaalt zich altijd uit.

Kennis van kleden, vogeltopografie e.d. is onontbeerlijk.

Goed vogeltjes kijken betekent kritisch zijn naar anderen maar ook op jezelf.

Geloof niet alles wat iedereen zegt maar check dat. Besef dat vogelherkenning niet ophoudt als je op de laatste bladzijde van je vogelgids bent. Al is die nòg zo goed: er kan nooit alles in staan.

Veel vogels zijn zó complex wat betreft verenkleed en geluiden dat je dat nooit in één mensenleven allemaal kunt leren, bevatten of ervaren, laat staan in een klein boekje proppen. Arrogantie, denken dat je 'het' allemaal wel weet, is je grootste vijand.

Goed vogeltjes kijken is ook regelmatig zeggen "ik weet het niet" of "shit, dat heb ik niet goed gezien" of "ik wist niet dat ik daarop moest letten" enzovoort. Tijdens de meeste waarnemingen kom je tijd te kort: je kùnt niet àlles zien aan een vogel. Zorg er dan voor dat wàt je ziet relevant is! Dat vergt ervaring, zelfkritiek, kennis

en... enfin je weet het.

En bedenk: wat je níet zag houdt níet automatisch in dat het er ook niet wàs!



Noordse 'Trompet' Goudvink ♀

© F. Neijts

Goed vogeltjes kijken is helaas niet simpel. Ondanks alle goedbedoelde pogingen helpen cursussen maar een héél klein beetje en dan nog alleen als die worden gegeven door ervaren en kundige vogelaars. Helaas is dat zelden of nooit het geval.

Misschien hadden sommigen verwacht dat ik was begonnen met: goed vogeltjes kijken begint... met een goede kijker.

Helaas voor Henri Rooijmans & collega's: niet dus. Bij de befaamde hut aan het Soerendonks Goor zie ik veel teveel mensen wier meestal zelf verklaarde vogelkennis omgekeerd evenredig is aan de prijs van hun optiek. Op basis van wat ik hierboven heb beweerd zou ik daarom tot slot willen zeggen:

Goed vogeltjes kijken zit àchter je ogen, niet ervóór. ●



# Verslag van de patrijzen-inventarisatie 2004

**Marco Bakermans**

## 1. INLEIDING

Voor de vierde keer is geprobeerd een beeld te krijgen van de Patrijzenpopulatie in de Kempen. Na 1986, 1992 en 1998 is het nu 2004 waarvoor een redelijk inzicht verkregen is van het voorkomen van de soort.

Dit keer zijn maar liefst 32 km-hokken geïnventariseerd door 11 personen, alle volgens de voorgeschreven methode.

Helaas bleek het niet mogelijk om alle km-hokken die in voorgaande jaren zijn geteld zijn opnieuw te inventariseren.

Het aantal hokken dat in elke telling betrokken is, is hierdoor gedaald tot 3.

Deze verslaglegging bevat de volgende onderdelen:

- een beschrijving van de vraagstelling en de gebruikte inventarisiemethode (resp. hoofdstuk 2 en 3),
- een opsomming van de resultaten (hoofdstuk 4);
- tenslotte worden de resultaten vergeleken (hoofdstuk 5) en van hun relativiteit voorzien (hoofdstuk 6).

## 2. VRAAGSTELLING

De Patrijs is een van de meest kenmerkende soorten van het agrarisch gebied van de Kempen. Het is een indicator voor de natuurkwaliteit van het agrarisch landschap. Daar waar het landschap kleinschalig is met afwisselend en extensief grondgebruik voelt de soort zich thuis.

De soort is een standvogel; dus indicatief voor de 'jaarrond' kwaliteit van een gebied.

Al in 1986 heeft de eerste grootscheepse Patrijzen-inventarisatie plaatsgevonden. Bij een herhaling van deze inventarisatie in 1992 leek het erop dat de soort wat aan het afnemen was (Bakermans et al, 1992), hoewel dit statistisch niet helemaal hard gemaakt kon worden.

Er is toen ook vastgesteld dat er landschappelijk nauwelijks verandering hebben plaatsgevonden. Momenteel staan er nogal wat veranderingen in het agrarisch gebied op stapel. Ze komen neer op een extensivering van het grondgebruik in delen die binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) vallen en een intensivering van de agrarische gebieden die erbuiten vallen. De verdere intensivering is goed merkbaar in de meeste blokken die al vaker bij de steekproef betrokken zijn.

Er bleken echter amper natuurontwikkelingsprojecten voor te komen. Vandaar dat de inventarisatie aangevuld is met enkele blokken waar wel sprake is van (agrarische) natuurontwikkeling.

De vraagstelling voor voorgaande Patrijzen-inventarisaties luidde als volgt:

- hoe talrijk is de Patrijs in de Kempen
- zijn er verschillen in dichtheid, regionaal of naar landschapstype
- is er sprake van duidelijk aan te tonen toe- of afname
- is de realisatie van de EHS van invloed op de Patrijzenpopulatie.





### 3. METHODE

Er is gebruik gemaakt van de inventarisatiemethode en het vergelijkingsmateriaal uit 1986, 1992 en 1998.

De volgende richtlijnen zijn voor beide inventarisaties gehanteerd:

- inventarisatie-eenheid: km-hok;
- inventarisatieperiode: maart tot met mei;
- inventarisatietijd: van 1 uur voor tot 1 uur na zonsondergang;
- inventarisatieduur: 1 uur per km-hok;
- aantal bezoeken: min.3;
- regelmatig, zeker 1x per 200m stoppen en luisteren;
- geen cassetterecorder gebruiken;
- vervoer: op de fiets en/of te voet;
- gegevensverwerking: in het veld op standaardformulieren, waarnemingslocatie intekenen op kaartje.

Een uitgebreide beschrijving van de methode is te verkrijgen bij de auteur.

Het was de bedoeling dat in elk geval de km-hokken die alle andere jaren gedaan zijn weer geïnventariseerd werden.

Uitbreiding van het telgebied vond bij voorkeur plaats door aansluiting bij deze hokken. Zo zijn 5 clusters van uurhokken ontstaan waarbinnen gegevens over Patrijzen verzameld werden. Dit zijn de clusters Eindhoven-Acht, Weebosch, Eersel-Steensel-Riethoven, Hapert-Hoogeloon en Bladel-Reusel.



### 4. RESULTATEN

In tabel 1 staan de resultaten van de inventarisatie in 2004. Helaas konden door omstandigheden enkele toegezegde km-hokken niet geïnventariseerd worden waardoor een vergelijking met voorgaande jaren niet mogelijk was. De continue steekproef over de vier inventarisatiejaren wordt daarmee beperkt tot slechts 3 hokken.

Van de km-hokken is vaak slechts een deel geschikt als biotoop voor de Patrijs. Bebouwing, bos en water zijn aangemerkt als ongeschikt biotoop; het agrarisch gebied is beschouwd als geschikt biotoop. De aantallen per km-hok zijn daarom ook omgerekend naar aantal per oppervlak geschikt biotoop (Tabel 1).

De tabel laat zien dat er wat verschillen zijn in dichtheid tussen de regio's. In de omgeving van Eindhoven-Acht, Weebosch en Reusel leverde de inventaristie duidelijk meer op dan in de omgeving van Steensel en Waalre. Hoogeloon neemt een middenpositie in. De hoge dichtheden bij Acht kunnen te maken hebben met verdringing van de soort uit aangrenzende km-hokken vanwege stadsuitbreidingen. Bij Weebosch was een aantal zeer rijke km hokken aanwezig. Dit is te verklaren vanuit de invulling van de EHS hier. Talrijke graanakkers en braakliggende grond leverden hier een ideaal biotoop. Oudere gegevens (SOVON broedvogelonderzoek 1999) gaven voor dit gebied 2 paar patrijzen; in 5 jaar zijn het er 13 geworden! In aangrenzend gebied is hier zelfs een territorium op heide vastgesteld. Dit geeft een beeld van de potenties die de patrijs in de regio nog heeft.

**TABEL 1: RESULTATEN PATRIJZEN-INVENTARISATIE 2004 OP PAGINA 11.**

**TABEL 2: RESULTATEN ALLE PATRIJZEN-INVENTARISATIES OP PAGINA 12,13 EN 14.**

**TABEL 3: VERGELIJKING 4 KEER GETELDE KM-HOKKEN OP PAGINA 14**



TABEL 1: RESULTATEN VAN DE PATRIJZEN-INVENTARISATIE 2004

km-hok	percentage geschikt	territoria 2004	aantal geldige bezoeken	gebied
51-32-55	40	1	>3	Rouwven (Wintelre)
51-33-51	90	2	>3	Rouwven (Wintelre)
51-33-35	70	1	>3	Oirschotse dijk (Oirschot)
51-33-45	60	4-5	3	Strijpse Kampen (Oirschot)
51-34-32	90	3	3	Acht (Eindhoven)
51-34-41	60	2	>3	Omg.Beatrixkanaal (Eindhoven)
51-34-42	70	0	2	Nieuw Acht (Eindhoven)
51-41-45	80	1	>3	Grijze Steen (Casteren)
51-51-41	70	2	4	De Bus (Reusel)
51-51-42	90	4	4	Franse Hoef (Bladel)
51-51-51	80	2	2	Buspad (Reusel)
51-51-52	90	2	4	Raamsloop (Bladel/Reusel)
51-52-13	80	1	>3	Koebosch (Hoogeloon)
51-51-15	90	1	>3	Biezenheuvel (Hoogeloon)
51-52-21	90	2	>3	Vossenbussel (Casteren)
51-52-22	50	1	>3	Groene akkers (Hoogeloon)
51-52-23	90	1	>3	Heuvel (Hoogeloon)
51-52-33	90	2	5	Den Aard (Hoogeloon)
51-52-34	100	4	5	Domineepad (Hoogeloon)
51-53-25	30	1	9	Heessche akkers (Eersel)
51-53-35	50	0	9	Zandbogten (Steensel)
51-53-43	40	0	8	Groote akker (Steensel)
51-53-53	50	0	8	Zandbogten (Steensel)
56-18-13	80	2	3	Beleven (Reusel)
56-18-43	80	2	3	Herdersdreef (Reusel)
57-12-52	10	1	5	Hapertse heide (Hapert)
57-13-13	80	3	8	Molenveld (Riethoven)
57-13-14	60	1	8	Hobbeler heide (Riethoven)
57-16-31	30	1	2	Langakkers (Leende)
57-22-12	60	5	4	Witrijt (Weebosch)
57-22-22	50	7	4	Holle Witrijt (Weebosch)
57-22-32	30	1	4	Gerardusweg (Weebosch)
<b>totaal</b>	2220	60-61		
<b>gemiddeld aantal</b>	Per ha: 0,03	Per km-hok: 1,9		





**TABEL 2.1:** RESULTATEN VAN ALLE PATRIJZEN-INVENTARISATIES.

km-hok	percen- tage ge- schikt	terri- toria 1986	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1992	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1998	dicht- heid per km <sup>2</sup>	Terri- toria 2004	Dicht- heid per km <sup>2</sup>
51-25-51	50			1	2				
51-25-52	50			3	3				
51-32-55	40							1	2,5
51-33-35	70							1	1,4
51-33-51	90							2	4,5
51-33-45	90					4	4,4	4-5	4,5
51-34-11	30			2	6,7				
51-34-15	50			1	2				
51-34-22	70			2	2,9				
51-34-25	50			0	0				
51-34-32	100	5	5	1	1	7	7	3	3
51-34-34	30	3	10						
51-34-41	60							2	3,3
51-34-42	70					1	1,4	0	0
51-35-11	70			3	4,3				
51-35-12	70			3	4,3				
51-35-21	30			0	0				
51-35-22	50			0	0				
51-41-45	80							1	2,5
51-43-55	60			0	0				
51-45-45	80			8	10				
51-45-55	100			3	3				
51-46-51	70			6	8,6				
51-51-15	90							1	1,1
51-51-41	70			3	4,3	3	4,3	2	2,9
51-51-42	90			3	3,3	4	4,4	4	2,2
51-51-51	80			6	7,5	2	2,5	2	2,5
51-51-52	90			4	4,4	3	3,3	2	2,2
51-51-55	70	3	4,3						
51-52-13	80							1	1,3
51-52-21	90							2	2,2





TABEL 2.2: RESULTATEN VAN ALLE PATRIJZEN-INVENTARISATIES.

km-hok	percen- tage ge- schikt	terri- toria 1986	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1992	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1998	dicht- heid per km <sup>2</sup>	Terri- toria 2004	Dicht- heid per km <sup>2</sup>
51-52-22	50							1	2
51-52-23	90			4	4,4			1	1,1
51-52-33	90	5	5,6	6	6,7	1	1,1		
51-52-34	100							4	4
51-52-42	60			4	6,7				
51-52-43	100	10	10	5	5	5	5		
51-53-15	90			0	0				
51-53-25	30	2	6,7	1	3,3	0	0	1	3,3
51-53-35	50					0	0	0	0
51-53-43	40							0	0
51-53-45	50					2	4		
51-53-52	80	1	1,3	0	0				
51-53-53	50							0	0
51-54-14	50					1	2		
51-54-22	80	0	0	0	0	4	5		
51-54-23	80	1	1,3	6	7,5	3	3,8		
56-18-13	90	3	3,3	8	8,9	7	7,8	2	2,2
56-18-43	80	3	3,8	4	5	6	6,3	2	2,5
57-11-14	50	2	4						
57-11-15	100	8	8						
57-12-12	90	5	5,6	5	5,6	10	11,2		
57-12-22	80	7	8,8	3	3,8	4	5		
57-12-32	50			1	2				
57-12-52	10							1	10
57-13-13	70			2	2,9	3	4,3	3	4,3
57-13-14	50	0	0	1	2			1	2
57-16-31	30							1	3,3
57-22-12	60							5	8,3
57-22-22	50							7	14
57-22-32	30							1	3,3
<b>totaal</b>		58		99		70		60	



**TABEL 2.3:** RESULTATEN VAN ALLE PATRIJZEN-INVENTARISATIES (1986, 1992, 1998 EN 2004)

km-hok	percen- tage ge- schikt	terri- toria 1986	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1992	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1998	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 2004	dicht- heid per km <sup>2</sup>
<b>totaal</b>		58		99		70		60	
<b>aantal ha geïnven- tariseerd</b>		1370		2520		1580		2220	
<b>aantal km- hokken</b>		16		35		20		32	
<b>dichtheid per 100 ha</b>			4,2		3,9		4,4		2,7
<b>dichtheid per km- hok</b>			3,6		2,8		3,5		1,4

IN TABEL 2 WORDEN DE KILOMETERHOKKEN DIE IN 1986, 1992, 1998 EN 2004 GEÏNVENTARISEERD ZIJN OP EEN RIJTJE GEZET. HIERBIJ IS OOK DE DICHTHEID AANGEGEVEN IN VERHOUDING TOT HET PERCENTAGE GESCHIKT BIOTOOP BINNEN HET BETREFFENDE KM-HOK.

**TABEL 3:** VERGELIJKING VAN DE VIER KEER GETELDE KM-HOKKEN

km-hok	percen- tage ge- schikt	terri- toria 1986	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1992	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 1998	dicht- heid per km <sup>2</sup>	terri- toria 2004	dicht- heid per km <sup>2</sup>	opmer- kingen
<b>51-34-32</b>	100	5	5	1	1	7	7	3	3	afname
<b>56-18-13</b>	90	3	3,3	8	8,9	7	7,8	2	2,2	afname
<b>56-18-34</b>	80	3	3,8	4	5	6	6,3	2	2,5	afname
<b>totaal</b>		11		13		20		7		
<b>aantal ha geïnven- tariseerd</b>		270		270		270		270		
<b>aantal km- hokken</b>		3		3		3		3		
<b>dichtheid per 100 ha</b>			4		5		7		2,6	afname
<b>dichtheid per km- hok</b>			3,7		4,3		6,7		2,3	afname

IN TABEL 3 IS EEN SELECTIE GEMAAKT VAN DE DRIE KM-HOKKEN DIE IN ALLE VIER DE JAREN GEÏNVENTARISEERD ZIJN.



## 5. VERGELIJKING MET DE RESULTATEN VAN 1986, 1992 EN 1998

In tabel 2 worden de kilometerhokken die in 1986, 1992, 1998 en 2004 geïnventariseerd zijn op een rijtje gezet. Hierbij is ook de dichtheid aangegeven in verhouding tot het percentage geschikt biotoop binnen het betreffende km-hok.

In tabel 3 is een selectie gemaakt van de drie km-hokken die in alle vier de jaren geïnventariseerd zijn; deze kunnen aangemerkt worden als de vaste steekproef voor de Patrijzenpopulatie.

Helaas is het continue geïnventariseerde aantal km-hokken beperkt tot slechts 3.

Deze bevestigen echter het beeld dat uit de totaal inventarisatie naar voren komt: een desastreuze afname van de patrijzen.

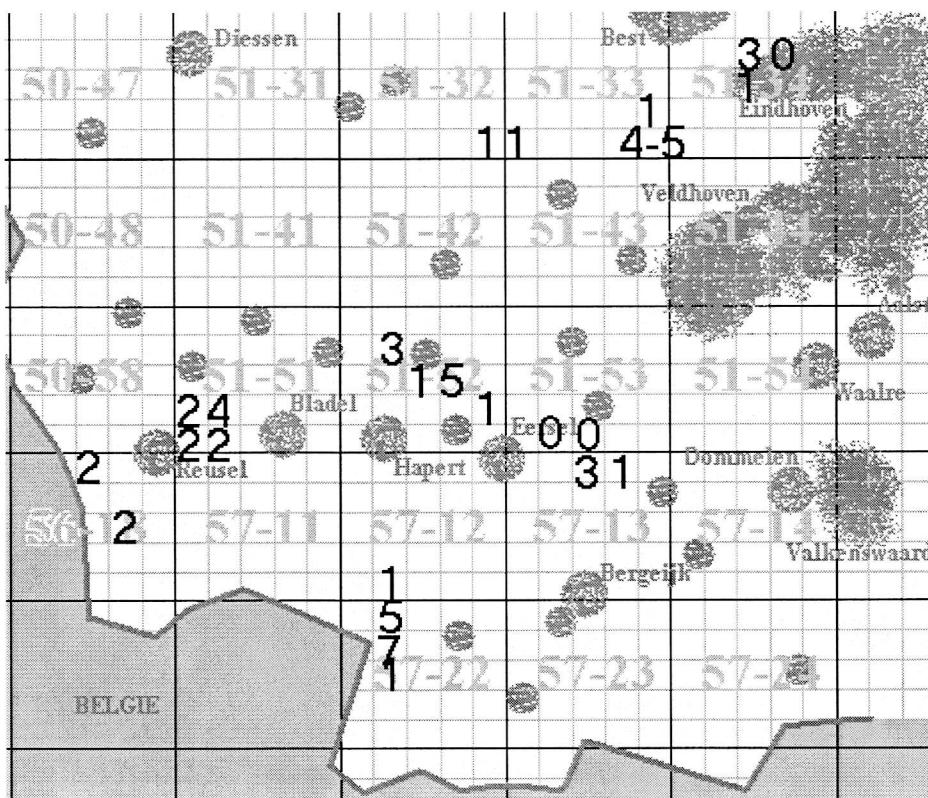
De gemiddelde dichtheid per 100 ha agrarisch gebied is in de Kempen erg hoog (ca 4,4). Bijlsma geeft voor Nederland dichtheden van 0,2 tot 1,7 broedparen per 100 ha. Echter ten opzichte van de goede Franse Patrijzengebieden is het nog erg pover (30 broedparen per 100 ha, the EBCC Atlas of European Breeding Birds, Hagemijer & Blair, 1997).

## 6. DISCUSSIE

In hoofdstuk 5 is een vergelijking gedaan tussen de aantallen van de vier inventarisatie-jaren. De conclusie hieruit is dat de populatie van de Patrijzen in de Kempen als geheel, na een toename in de jaren negentig, sterk afgenomen is. Dit is overeenkomstig de al eerder aangegeven landelijke trend. Het lijkt er op dat de afname in de Kempen vele jaren vertraagd is ten opzichte van veel andere delen van het land (N.A.V. Hustings en Vergeer 2002).

Bepalende factoren voor de populatiegrootte van de Patrijzen zijn biotoop, weersomstandigheden en jacht.

Over biotoop valt te vermelden dat in de periode 1986-1992 geen noemenswaardige veranderingen hebben plaatsgevonden. In de periode 1992-1998 zijn de veranderingen weliswaar nog niet groot, maar wel duidelijk aanwezig. Dit manifesteert zich enerzijds door een toename van de hoeveelheid braakliggende grond, meestal als voorfase voor bouwactiviteiten (Acht, Hapert) en anderzijds door een toename van de teelt van siergewassen (vnl. coniferen).



**FIGUUR 1:**  
LIGGING VAN DE KM-HOKKEN IN 2004 GEÏNVENTARISEERD.  
AANTAL BROEDPAREN PER KM-HOK IS AANGEGEVEN (OOK IN TABEL 1)





Deze trend heeft zich in de periode 1998-2004 voortgezet, een voorbeeld is de inrichting van het PIROC oefenterrein op voormalig agrarisch gebied. Hiernaast doet in deze periode het nieuwe verschijnsel van natuurbouw zich voor. Dit uit zich in hier en daar wat meer ruigte en plaatselijk het extensiveren van teelten. Bij Weebosch leverde dit de hoogste dichtheden op. Dit blijkt echter onvoldoende om de gemiddelden voor de Kempen te compenseren.

Weersomstandigheden kunnen van grote invloed zijn op korte termijn populatieveranderingen. Met name in natte en kille voorjaren is het aantal kuikens dat opgroeit erg laag. Droge voorjaren daarentegen kunnen tot flinke populatie toename leiden, met name als hierdoor de cyclus tussen landbouwkundige bewerkingen verlengd wordt (zaaien, spuiten, wieden, maaien etc.). Onze inventarisatiejaren zijn voorafgegaan door gemiddelde voorjaren, waardoor de invloed van weer beperkt zal zijn.

Wat de jacht betreft is de druk afgenomen. De soort werd in latere jaren dan 1986, minimaal bejaagd (mededeling wildbeheerseenheid Westerkempen). Doordat de soort sinds 1994 niet meer bejaagbaar is valt is de invloed deze factor vrijwel uit te sluiten.

Mogelijk dat het afnemen van de jachtdruk een positieve invloed heeft op de populatie van de soort.

## 7. LITERATUUR

**van Asseldonk, 1986.** *Kempische Patrijs-inventarisatie 1986*. De Blauwe Klauwier 12(3):2-6.

**Bakermans, Deeben, Hermans en van der Vleuten, 1993.** *De Patrijs in de Kempen in 1992*.  
De Blauwe Klauwier 19(1):3-7.

**Bakermans en van der Vleuten, 1999.** *Patrijsinventarisatie 1998 in de Kempen*. De Blauwe Klauwier 25(2):1-6.

**Texeira, 1979.** *Atlas van de Nederlandse broedvogels*.

**Hagemeijer en Blair, 1997.** *The EBCC atlas of European breeding birds*.

**Hustings en Vergeer, 2002.** *Atlas van de Nederlandse broedvogels*.

## TENSLOTTE

Aan deze inventarisatie hebben de volgende personen meegewerkt:

Marco Bakermans, Martin van de Broek, Ben Jacobs, Janus Eliëns, Rien Kelder, Els en Wil de Veer, Gerrit Vink, Roel Winters, Jan Wouters en Pieter Wouters. ●





## Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Groote Heide, 2004 en 2005.

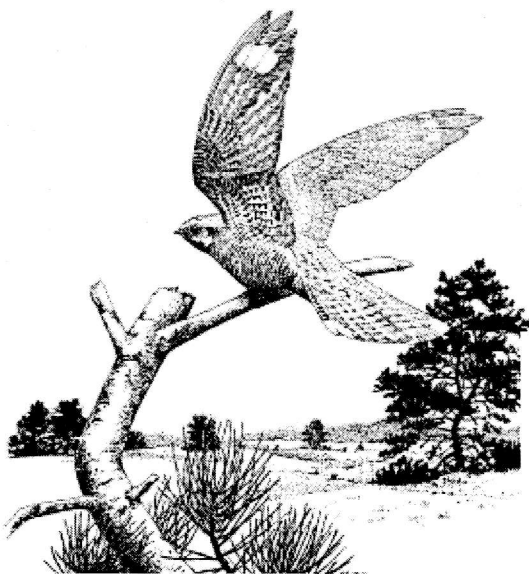
**Mark Sloendregt**

*In het achttiende inventarisatiejaar op rij zijn 34 en in het negentiende inventarisatiejaar zijn 51 territoria van Nachtzwaluwen vastgesteld. In de late avondschemering en de vroege ochtend zijn waarnemingen verzameld over het voorkomen van de Nachtzwaluw. De telling beslaat een periode van half mei tot en met eind juli.*

### DE NACHTZWALUW

*Caprimulgus europaeus.*

In de late avondschemering ontwaakt de Nachtzwaluw van zijn slaapplek, een plek op de zandige bodem of tak van een boom. Het silhouet van een vogel met spitse vleugels als van een koekoek laat zich zien in de vlucht. Tijdens deze korte vlucht naar de zangpost is vaak de krruIET-roep te horen, soms begeleid door vleugelklappen. Korte tijd later begint het bekende snorren vanuit een zangpost.



© E. van der Koik

### DE TELLING IN 2004

Ook dit jaar is geteld volgens SOVON-richtlijnen tussen half mei en begin augustus, maar vooral in juni en juli in de schemer en tijdens rustige zwoele avonden.

Bij hoge dichtheden (plaatselijk gangbaar) wordt uitgegaan van het maximaal aantal gelijktijdig geregistreerde paren/mannetjes. De telling dient binnen de datumgrenzen van 15 mei en 10 augustus te geschieden. Bij gebruik van de recorder is voorzichtigheid geboden in verband met mogelijke verstoring en het aantrekken van vogels uit de wijde omgeving (A.J. van Dijk & F. Hustings, SOVON).

Het gebied is vijftientig maal bezocht en in totaal hebben vijftientig mensen deelgenomen aan de telling waarbij bijna vijftig uur inventarisatiewerk is verricht.

Anders dan andere jaren is in 2004 meerdere malen vanuit een vast punt geobserveerd (11 maal en in totaal 12,5 uur) waarbij zonder recordergebruik gegevens over de territoriumomvang aan de hand van de uiterste zangposten konden worden genoteerd.

Tijdens de excursies zijn gegevens vastgelegd op telformulieren, met vermelding van tijd, datum, plaats, personen, weersgesteldheid, aard van de waarneming en de posities van de Nachtzwaluw op een kaart van het deelgebied.

Ook zijn tijdens de excursies topografische kaarten gebruikt waarop territoria van de jaren 1998 tot en met 2003 globaal zijn aangegeven. De excursies starten vaak een half uur voor zonsondergang, de eerste zangactiviteit werd meestal 10 tot 20 minuten na zonsondergang genoteerd.

Afhankelijk van de weersgesteldheid kon de zang tot één uur na zonsondergang aanhouden. De excursies eindigde vaak om 23.15 uur, per avond kon dan hooguit anderhalf uur worden geteld en dus een





beperkt gebied worden geïnventariseerd. Elke avond of ochtend was er nachtzwaluwenzang te horen maar weinig dagen waren zomerswarm.

## DE TELLING IN 2005

In 2005 is het gebied 27 maal bezocht en in totaal hebben 15 mensen deelgenomen aan de telling waarbij ongeveer 50 uur inventarisatiewerk is verricht. Dit jaar hebben geen vroege ochtendtellingen plaats gevonden en is niet meer vanuit een vast punt geobserveerd. Het Leenderbos en Groote Heide zijn op gedeeld in 22 plots van maximaal 78 ha geschikt biotoop, vanuit een startpunt werd de eerste spontane zang geregistreerd om vervolgens per avond één plot vlakdekkend te onderzoeken. Daarbij is pas gebruik gemaakt van de recorder als spontane zang een half uur na zonsondergang uitbleef. Met deze telling kon worden vastgesteld dat op de kapvlakten met opslag rondom het Laagveld sprake is van clusters en een toename is geconstateerd van 5 naar 11 territoria. In open bospercelen met singels - zoals dit voorkomt in het gebied rond de Galberg en Klein Hasselsvennen - zijn ook meer territoria geteld. Daarbij is vooral in juni 2005 onder veel gunstigere weersomstandigheden geteld dan in dezelfde periode in het jaar 2004.

## KARTERING

Bij het clusteren zijn gegevens van de telformulieren gebruikt, uitsluitende waarnemingen zijn daarbij van belang. Als uitgangspunt dienen de zangposten van het mannetje, andere waarnemingen zoals roep en foerageren dienen als aanvulling. Uit observaties van de telposten ontstaat tevens een beeld van de territoriumomvang. De gemiddelde territoriumomvang bedraagt 4 ha in het Leenderbos (weegmethode). Op de Brabantse Wal lagen de zangposten binnen een territorium op maximaal 229 meter van elkaar, een clusterafstand van 300 meter is aangehouden. De territoriumomvang bedraagt hier 3,6 ha (H. Bult 2002).

Op enkele avonden zijn simultaantellingen gehouden zodat uitsluitel kon worden gegeven van een of meerdere territoria.

De tellingen zijn voor 70-75 % vlakdekkend uitgevoerd en daarbij is veel 'mogelijk geschikt' biotoop onderzocht. Het totaal van 34 territoria in 2004 is zeker, een totaalschatting voor het Leenderbos in dat jaar van 40 territoria lijkt realistisch. Een vergelijking met het inventarisatiejaar 2003 geeft een lichte daling veroorzaakt door een achteruitgang op de Groote Heide. Een vergelijking van 2004 met 2003 geeft tevens een overlap in gevonden territoria van 70%. De telling van 2005 resulteerde in een aantal van 51 territoria met plaatselijk hoge dichtheden. Dit aantal komt overeen met de resultaten van 2002 (47 territoria). Een vergelijking van het inventarisatiejaar 2005 met de jaren 2002 en 2003 levert een overlap in gevonden territoria van 60% en 40%.



Op de zuidoost-Veluwe worden zowel in het vliegdennenbos met open zandige plekken als zandige heide met veel vliegdennen dichtheden gevonden van 18-22 paren per 100 ha. Dichtheden van 5 tot 10 paar per 100 ha zijn normaal op de betere heidestukken op de zuidoost-Veluwe (H. Sierdsema, SOVON/Vogelwerkgroep Arnhem e.o.). Voor de heide wordt een clusterafstand van 500 meter aangehouden. De situatie zoals in het Leenderbos waar veel territoria zijn gevonden op kapvlaktes komt vrijwel niet voor op de Veluwe. Resultaten van de Brabantse Wal zijn meer vergelijkbaar. Hidde Bult heeft op het militaire oefenterrein en het arm grove dennenbos op landduinen 10 tot 14 paar per 100 ha gevonden (H. Bult, 2002).



In het Landgoed De Utrecht e.o. (ca 4368 ha) zijn in 2004, 60 territoria geteld; in Boswachterij Leende (ca 2300 ha.) 34, waardoor beide een gemiddelde scoren van 1.3 / 100 ha. (mededeling H. Sierdsema, 2004).

## RESULTATEN

Territoria van Nachtzwaluwen in de inventarisatiejaren 2004 en 2005:

Totaal 34 territoria in 2004 en 51 territoria in 2005 in het Leenderbos en Groote Heide (ca. 1600 ha, incl. Gastelse Heide)

(Tabel 1 en figuur 3).

In de maand augustus zijn nog enkele broedparen geobserveerd in percelen rond het Laagveld e.o., de trek naar het zuiden ving aan begin september. De laatste waarnemingen in 2004 en 2005 zijn van 4 september. Eén specifieke waarneming van najaarstrek in 2004 van

Nachtzwaluwen in de Kempen is geweest op 25 september door F. Neijts (mededeling F. Neijts). Op de site van 'Vogels in de Kempen' staat: 'Opmerkelijk is een Nachtzwaluw die op 25-9 nabij de Loozerheide dankzij autokoplampen werd ontdekt'.

Waarnemingen van foerageervluchten in de gradiënten ten oosten en westen van het Leenderbos zijn zeldzaam. Ten aanzien van predatie is nauwelijks onderzoek gedaan en er zijn voor zover bekend geen verkeersslachtoffers gevonden.

## BIOTOOP.

Een biotopenonderzoek maakt onderdeel uit van de inventarisatiemethode, waarbij overdag mogelijk geschikt biotoop in kaart wordt gebracht om het gericht tellen bij nacht te vergemakkelijken. Het voorkomen van de nachtzwaluw is verbonden met de zandgronden waardoor de

TABEL 1.

AANTAL TERRITORIA NACHTZWALUWEN IN HET LEENDERBOS EN GROOTE HEIDE.  
RESULTATEN VAN DE INVENTARISATIES IN 2004 EN 2005

<b>Deelgebied</b>	<b>Territoria 2004</b>	<b>Territoria 2005</b>	<b>Oppervlakte</b>
<b>Laagveld e.o.</b>	5	11	313 ha
<b>Galberg e.o.</b>	3	7	307 ha
<b>Hasselsvennen en hoefven</b>	5	4	168 ha
<b>Dorven e.o.</b>	2	2	74 ha
<b>Klein Hasselsven e.o.</b>	4	7	228 ha
<b>Zuidelijk Leenderbos</b>	5	8	112 ha
<b>Groote Heide</b>	9	10	335 ha
<b>Gastelse Heide e.o.</b>	1	2	78 ha
<b>Totaal</b>	<b>34</b>	<b>51</b>	<b>1615 ha</b>



Nederlandse nachtzwaluwpopulatie vooral op de Veluwe, Noord-Brabant, en Limburg sterk is vertegenwoordigd. Potentieel nachtzwaluwbiotoop bestaat uit: kaalkap-terreinen met jonge opstand, stormvlaktes, jonge naaldaanplant, zeer open oude bospercelen en heide met opslag (T. Heijnen VWG de Kempen, H. Sierdsema SO-VON Vogelonderzoek Nederland). Een combinatie van oud open grove-dennenbos met heidevelden en brede brandgangen of singels (en corridors) vormen in het Leenderbos een belangrijk onderdeel van het nachtzwaluwbiotoop. De aanwezige kapperdelen met overstaanders van eik en opslag van douglasspar worden door de Nachtzwaluw graag bezet. Te hoge opslag, verouderde jonge aanplant en vergrassing lijken van nadelige invloed te zijn voor de vestiging van Nachtzwaluwen. De aanwezigheid van dood hout op opengewerkte terreinen, jonge opslag en open zonnige plekken zijn gunstig voor de vestiging van Nachtzwaluwen.



Een grove indeling in verschillende biotooptypen in relatie tot de aanwezigheid van Nachtzwaluwen in de periode 2000 - 2005:

Overgang van heide naar bos/heide: 40%  
Kapvlakten met opslag: 25%  
Open bospercelen met singels: 30%  
Corridor of verbindingszone naar de heide: 5%

Vanaf 2000 is de Grootte Heide jaarlijks betrokken bij de inventarisaties van Nachtzwaluwen.

Eind jaren tachtig lagen de verhoudingen anders, toen kwam men op een gemiddelde van 20 territoria in het Leenderbos waarbij de Grootte Heide niet werd geteld. Op percelen met jonge aanplant in combinatie met open dennenbos werden de meeste Nachtzwaluwen aangetroffen. Tom Heijnen schreef in de Blauwe Klauwier 19 (2/3) 1993 het volgende: 'De toekomst van de soort hangt in grote mate af van het bosbeheer, omdat slechts 2-4 paren op de heiderestanten broeden en de overige paren in jonge aanplant, die na kaalkap is aangebracht'.

De huidige kaalkap staat in verband met ziekte en vraat in dennen (mededeling Gerhard Bosschers, SBB). Op deze kaalkapperdelen ontstaat een spontane opslag van vooral douglasspar of berk. Het voorkomen van rankende helmbloem, bochtige smele en pijpestrootje op kapvlakte, heide en in bos indiceren de verzuring van het milieu met toenemende vergrassing als gevolg.

## WEERSGESTELDHEID

Het weer bepaalt de duur van de zangactiviteit en is voor Nachtzwaluwen en nachtactieve insecten een belangrijke factor. Op alle avonden in 2004 was zang te horen maar weinig avonden waren warm waardoor de zang al snel verstomde.

Bij twee tellingen bij harde wind of regen in 2005 was er überhaupt weinig teken van leven te bespeuren. Tijdens vier avondtellingen in juni 2004 door leden van Vogelwerkgroep de Kempen waren de weersomstandigheden vaak droog maar koel met een avondtemperatuur van ongeveer 12 graden. De waarnemingen van deze vier avonden leverden na clusteren 15 territoria op.

De zomer van 2004 telde 20 zomerse dagen met een temperatuur boven de 25 graden Celsius, deze waarden zijn vooral gemeten in begin juni en begin augustus. De tussenliggende periode kende ook veel neerslag. De zomer van 2005 telde 23 zomerse dagen, vooral eind juni tot half juli waren warm, pas eind augustus keerde de zomer weer terug (KNMI de Bilt, 2004/2005).



De warme zomers van de laatste jaren hebben invloed op de landelijke toename van Nachtzwaluwen. Voor deze toename worden enkele redenen genoemd zoals klimatologische factoren, daardoor zou de Nachtzwaluw in staat zijn om twee maal per jaar te broeden. Een toename van nachtvlinders als voedselaanbod is een vermoedelijke reden en een onbekende factor is de situatie in de overwinteringsgebieden (SOVON Vogelonderzoek Nederland / z.o- Veluwe, Sierdsema & Vogel).

### NACHTVLINDERS

Nachtvlinders vormen het stapelvoedsel voor de Nachtzwaluw.

Om een indruk te krijgen van de aanwezigheid van nachtvlinders zijn in het Leenderbos in de periode 2002 tot en met 2004 inventarisaties uitgevoerd. In deze periode zijn, door de nachtvlinderspecialist Frans Groenen, het heidegebied 'Laagveld' en het natuurontwikkelingsgebied 'De Patersgronden' onderzocht. Tijdens de inventarisaties zijn zowel de zogenaamde macrovlinders als microvlinders geïnterviewd. Tot de microvlinders behoren onder andere de motten en mineerders, tot de macrovlinders behoren

bijvoorbeeld de uiltjes en spanners.

Het Laagveld is één van de vijf geïsoleerde heiderestanten gelegen in het Leenderbos, het is een nat heideterrein met gagelstruwelen. Het Laagveld is in 2002 vierendertig keer en in 2004 drie keer bezocht. In de genoemde periode zijn 177 soorten vlinders waargenomen. Tijdens de nachtelijke inventarisaties zakte de temperatuur over het algemeen snel en was er vaak mist. Door de relatieve koude is het aantal waargenomen vlinders beperkt gebleven (F. Groenen, 2005). In de omgeving van het Laagveld werden van 1987 tot 2002 niet meer dan 2 territoria Nachtzwaluwen geteld.

Nadat de recente kapvlakten aangrenzend aan het Laagveld voor 1-3 jaren braak lagen is dit aantal toegenomen van 2 naar 5 territoria (P. Zomer, 2002).

De Patersgronden ligt in het beekdal van de Tongelreep. De voormalige akkergronden van de Achelse Kluis zijn omgevormd tot nieuwe natuur en de Tongelreep heeft zijn meanderende loop weer terug gekregen. De Patersgronden is in 2003 onderzocht, het terrein is 24 maal bezocht, en zijn er 233 soorten vlinders waargenomen (F. Groenen, 2005). Enkele soorten ko-



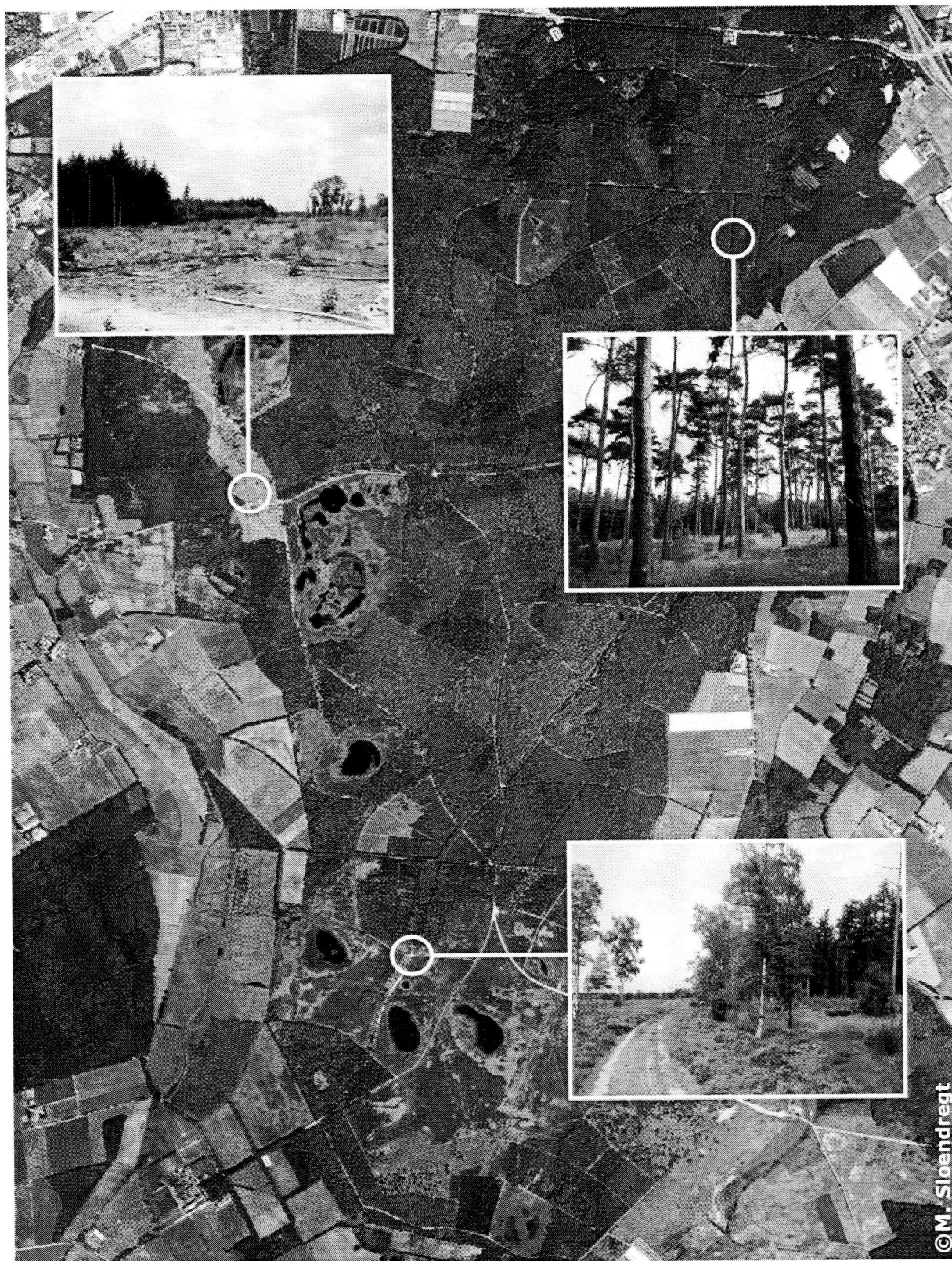
Frans Groenen, 22 juli 2004, Laagveld

© M. Sloendregt





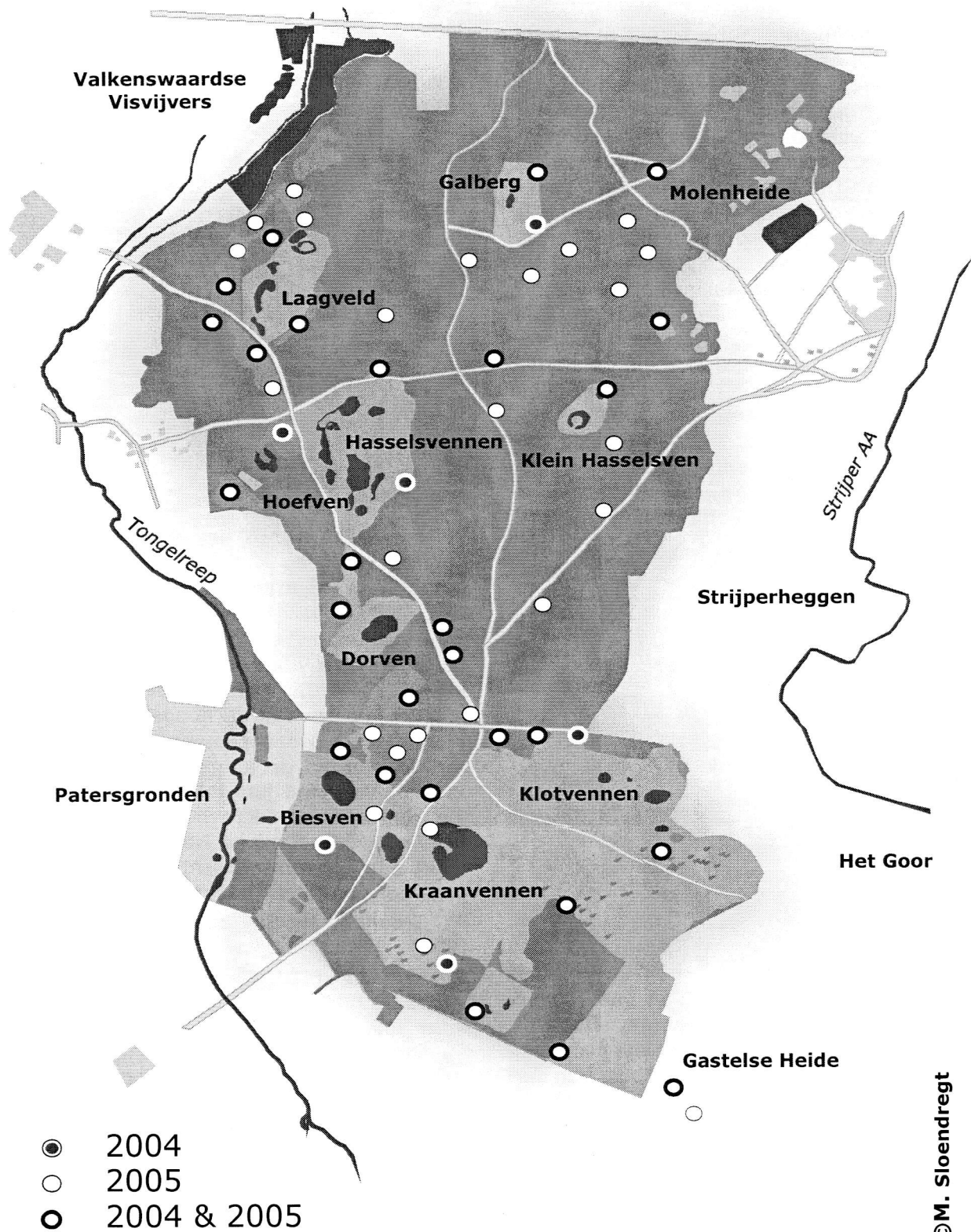
**FIGUUR 2:** FOTO'S VAN VERSCHIEDENE BIOTOPEN ZOALS DIE VOORKOMEN IN HET LEENDERBOS EN GROOTE HEIDE. POTENTIEEL NACHTZWALUWBIOTOOP BESTAAT UIT KAALKAPTEREINEN MET JONGE OPSTAND, STORMVLAKTES, JONGE NAALD AANPLANT, ZEER OPEN BOSPERCEELEN EN HEIDE MET OPSLAG.







**FIGUUR 3:** RESULTATEN VAN NACHTZWALUWEN IN HET LEENDERBOS EN GROOTE HEIDE.  
IN 2004 EN 2005.



© M. Sloendregt



men in grote aantallen voor. In het gebied zijn verschillende macrobiotopen aanwezig. Op een afstand van 400 meter van de Patersgronden bevond zich in 2003 het eerste territorium Nachtzwaluwen aan de rand van de Grootte Heide (P. Zomer, 2004).

Een vlinderinventarisatie begint al in april en kan door gaan tot in november. In juni en juli worden de meeste vliegbewegingen waargenomen. Vlinders volgen tijdens de vlucht structuren en afwisselingen in het landschap, het open veld wordt gemeden. Op een terrein komen zowel standvlinders als trekvlinders voor. Het is moeilijk om een uitspraak te doen over de grootte van de aanwezige vlinderpopulaties. In absolute aantallen kan een soort jaarlijks grote verschillen vertonen. Een goed voorbeeld hiervan is de processierupsvlinder (*Thaumetopoea processionea* L.). Sinds 1900 was de soort in Nederland niet meer waargenomen, in 1987 wederom waargenomen en hierna heeft de populatie zich binnen een tiental jaren ontwikkeld tot een plaag waarbij plaatselijk grote fluctuaties in verspreiding en aan-



**Amata phegea (L)**

© M. Sioen

tallen vlinders optreden. Van invloed zijn onder andere regenval, droogte, temperatuur, parasitering, predatie, levenscyclus, populatiedruk en voedselkwaliteit. Een samenkost van verschillende macrobiotopen levert vaak een grote soortendiversiteit en hoge aantallen op. Er lijkt een trend waarneembaar waarbij algemene soorten algemener worden, wellicht profi-

teert de Nachtzwaluw hiervan (mededeling F. Groenen). Nachtvinders vliegen laag over het terrein tussen de vegetatie of bij boomtoppen, Nachtzwaluwen worden al jagend op deze plekken gezien. De activiteit van nachtvinders is vooral op bewolkte en zwoele avonden het hoogst. Heldere avonden kunnen in open terreinen leiden tot enorme temperatuurswisselingen, verminderde zangactiviteit van



**Vogel in opvang, Brussel 2004**

© J. Rodts

de Nachtzwaluw zou het gevolg kunnen zijn van een op dat moment geringer aanbod aan nachtactieve insecten (Hidde Bult, 2002). In de schemering zijn veel microvlinders actief, later in de nacht – als de zangactiviteit van de Nachtzwaluw eindigt – worden de macrovlinders dat ook. In juni worden de hoogste aantallen microvlinders waargenomen, in dezelfde periode worden de jonge Nachtzwaluwen gevoed. Van eind juni tot begin augustus zijn de meeste macrovlinders actief, in deze periode neemt de Nachtzwaluw een kwart aan lichaamsgewicht toe en bereid zich voor op de trek naar het zuiden.

(F. Groenen, H. Sierdsema, R. Schlegel 1969).

Tijdens een korte telling (van 23.00 uur tot 01.00 uur) samen met Frans Groenen werd met gebruik van een lichtval 43 soorten en in totaal 90 nachtvinders geteld. Deze telling vond plaats op 22 juli 2004 op een kapvlakte bij het Hoefven. Behalve nachtvinders werden die avond ook bootsmannetjes, schietmotten, muggen, kevers en vliegende mieren waargenomen (F. Groenen).●



## **Nachtzwaluwinventarisatie 2004 en 2005.**

**M. Sloendregt en P. van de Krieken,  
Namens Vogelwerkgroep de Kempen.**

### **MET DANK AAN:**

Gerhard Bosschers, SBB te Leende.

Wim Jacobs, Jac Seijkens, Roel Winters, Wiebe Witteveen en Peter Zomer voor hun bijdrage aan de Nachtzwaluwinventarisaties.

Frans Groenen, amateur-entomoloog.

Henk Sierdsema, SOVON/Vogelwerkgroep Arnhem e.o.

Hidde Bult, Vogelwerkgroep Bergen op Zoom.

Jan Rodts, Vogelbescherming Vlaanderen.

En alle leden van Vogelwerkgroep de Kempen.

### **LITERATUUR:**

**Bult, H. (2002):** Nachtzwaluwen *Caprimulgus europaeus* onder de rook van Antwerpen. *Limosa* 75 (2002): 91-102.

**Van Dijk, A.J. & Hustings, F. (1996, 2004):** Broedvogelinventarisatie kolonievogels en zeldzame soorten (handleiding landelijk soortonderzoek broedvogels), Sovon, Beek-Ubbergen.

**Heijnen, T. (1982):** Voorkomen van de Nachtzwaluw in de Kempen in 1978-1981. *De Roodborsttapuit* 1 (2): 42-50.

**Heijnen, T. (1989):** Nachtzwaluw-onderzoek 1988, Vogelwerkgroep de Kempen.

**Heijnen, T. (1993):** Inventarisaties van Nachtzwaluwen in het Leenderbos e.o. tot en met 1993. *Blauwe Klauwier* 19(2/3):1-11.

**Hermans, H. (1994):** Nachtzwaluw-inventarisatie van het Leenderbos in 1994. *Blauwe Klauwier* 20(4):1.

**Hermans, H. (1996):** Nachtzwaluw-inventarisatie van het Leenderbos en Groote Heide in 1996. *Blauwe Klauwier* 22(3): 10-11.

**Groenen, F. (2005):** Inventarisatie Valkenswaard, Leenderbos, Achelse Kluis 2003.

**Groenen, F. (2005):** Inventarisatie Valkenswaard, Leenderbos, Laagveld 2002-2004.

**Schlegel, R. (1969):** *Der Ziegenmelker*. Die neue Brehm-Bücherei. Wittenberg-Lutherstadt.

**Sloendregt, M. & Krieken, P. v.d. (2004):** Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos, 2004. Rapportage ten behoeve van SBB te Leende.

**Sloendregt, M. & Krieken, P. v.d. (2005):** Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos 2005. Rapportage t.b.v. SBB te Leende.

**Het Vogeljaar (1989):** Themanummer: Nachtzwaluw, diverse auteurs.

**Vogel, R.L. (2002):** Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus* pp 286-287. In: Sovon 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002.

**Zomer, P. (2000):** De inventarisatie van het Leenderbos op Nachtzwaluwen in 2000. *De Blauwe Klauwier* 26(4): 12-14.

**Zomer, P. (2002):** Nachtzwaluwen van het Leenderbos en de Groote Heide in 2001. *De Blauwe Klauwier* 28(1): 6-8.

**Zomer, P. (2002):** Nachtzwaluwen in het Leenderbos en de Groote Heide in 2002. *De Blauwe Klauwier* 28(1): 18-21.

**Zomer, P. (2004):** Nachtzwaluwen in het Leenderbos, 2003. *De Blauwe Klauwier* 30 (1): 16-19.



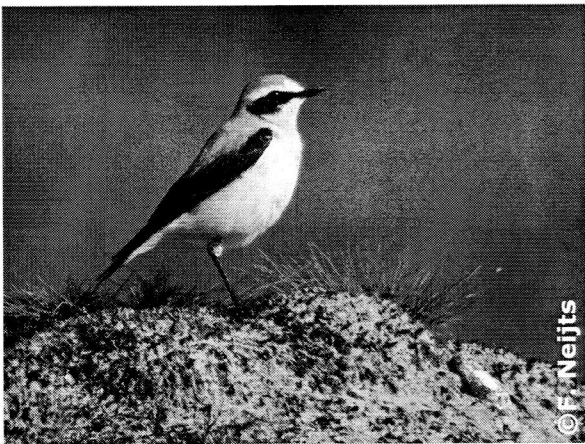
## Tapuit, Groote Heide 2005

**Pieter Wouters**

*SOVON heeft de Tapuit voor 2005 aangewezen als de speciaal te onderzoeken soort. Er werd een oproep gedaan aan de diverse werkgroepen om binnen hun werkgebied gebieden waar Tapuiten voorkomen te onderzoeken. Het leek me leuk om de Groote Heide nog eens te onderzoeken. Onze VWG heeft op dat gebied wel een reputatie hoog te houden, we onderzochten het gebied namelijk al vier keer; 1988 t/m 1990 en in 1995. Tevens werd het gebied nog tweemaal door SOVON in opdracht van SBB onderzocht. Zo is een mooie meetreeks ontstaan waaruit het voorkomen van de soort goed gevolgd kan worden.*

### INVENTARISATIE 2005

Het was de bedoeling om het gehele gebied zeker driemaal te onderzoeken. Maar bij het eerste bezoek bleek al dat dit niet haalbaar was met de opgegeven mensen. Daarom werd er besloten om alleen het zuidoostelijke deel te inventariseren, dit was voorheen het grote bolwerk van de Tapuit in het gebied. De westkant van de heide is echter door de nachtzwaluwinventariseerders en trektellers met enige regelmaat bekeken, ook in de ochtend. Zodat ook dit deel voldoende gedekt is geweest. In april en begin mei werden op de hei diverse exemplaren waargenomen maar het betrof steeds trekkers.



Op 21 mei werd er aan de kant van de Gastelse Heide een man gezien die op wacht leek te staan boven op een 'stuifduin'. 400 meter verderop werd nog een vrouwtje waargenomen wat binding leek te hebben met een daar aanwezig konijnenhol. Maar die dag werden er ook nog 3 doortrekkers waargenomen. Bij een

vervolgcontrole op 24 juni waren geen van beide vogels meer aanwezig. Het konijnenhol was versperd door spinrag en lang gras. Deze dag werden er, ondanks goed zoeken, helemaal geen Tapuiten meer gezien! Ook aan de westkant bij het Klein Kraanven werd in mei een verdacht mannetje waargenomen. Maar ook dit exemplaar bleek uiteindelijk toch een doortrekker te zijn. Al met al kunnen we concluderen dat er geen Tapuiten meer hebben gebroed in het gebied.

### VOORKOMEN TOT NU TOE

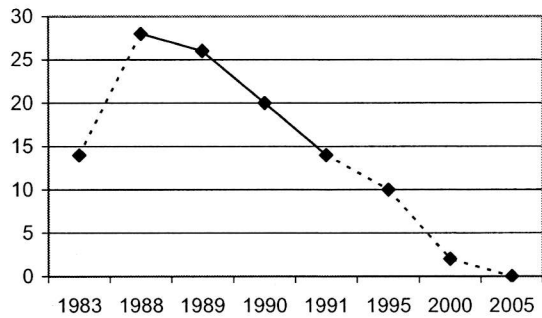
De avifauna van Noord-Brabant geeft geen aantal voor de Groote Heide.

Wel zegt men; 'Wel blijkt, dat de heidevelden in het zuidoosten van de provincie vaak zeer dicht bevolkt zijn (in 1964 tenminste 12 paar op de Strabrechtse Heide!)'. In de zeventiger jaren noemt Tom Heijnen enkele paren voor de Groote Heide. En SBB zelf noemt een getal van 14 paar in 1983. Dan van 1988 tot en met 1990 wordt het gebied door onze VWG geïnventariseerd. Daar dit nog niet volgens de huidige normen gebeurde, werden er twee getallen genoemd: zekere en mogelijk broedparen, dit waren resp. 28 (44), 26(30) en 20(24) paar. In 1991 wordt het gebied voor het eerst door SOVON geïnventariseerd en zij komen dan tot 14 paar. In 1995 inventariseert onze VWG het gebied nog een keer en worden er 10(11) paar vastgesteld. En dan gaat het hard. SOVON stelt in 2000 nog maar 2 territoria vast en in 2005 blijkt de soort geheel te zijn verdwenen. (zie ook figuur 1)



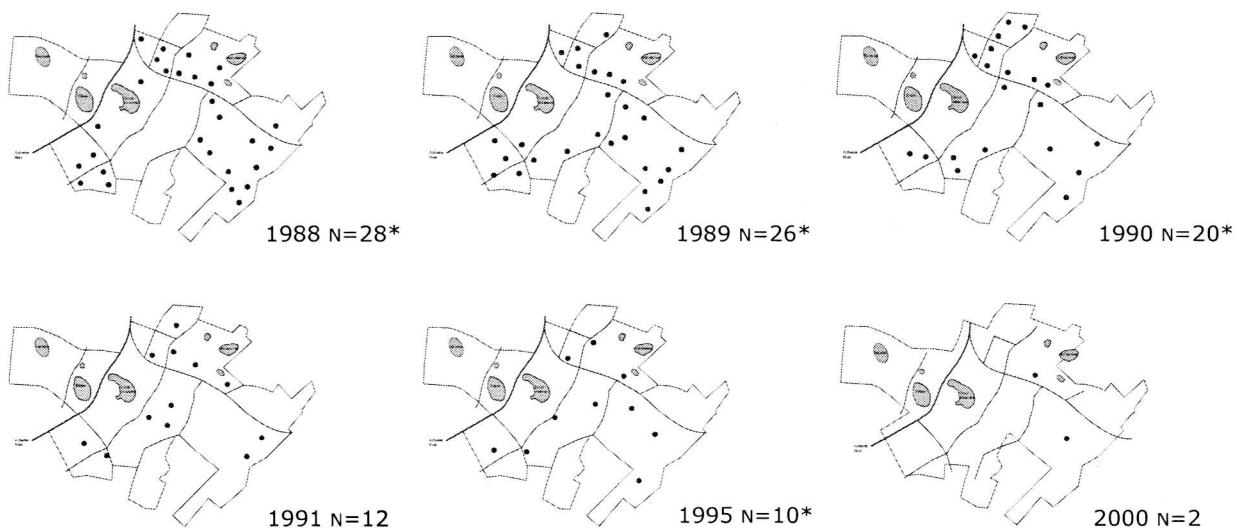


**FIGUUR 1:** VOORKOMEN VAN DE TAPUIT OP DE GROOTE HEIDE.



Hopelijk dat de beheerswerkzaamheden die SBB aan het uitvoeren is op en rond het stuifduingedeelte een positieve invloed hebben zodat de Tapuit als broedvogel toch weer kan terugkeren. Maar ook het nagenoeg verdwijnen van het Konijn, als leverancier van hollen, heeft de soort zeker geen goed gedaan. Daarom is in het verslag dat naar SBB is gegaan over de inventarisatie, geopperd om kunstmatig hollen aan te brengen. Vroeger staken herders wel eens plaggen waaronder een stokje werd gezet. En naar het schijnt gingen hieronder Tapuiten broeden. Nu is de situatie natuurlijk helemaal anders maar gezien de belabberde situatie waarin de soort zich bevindt toch het proberen waard.

**FIGUUR 2:** HET VOORKOMEN VAN DE TAPUIT OP DE GROOTE HEIDE VAN 1988 TOT EN MET 2000. IN 2005 ZIJN **GEEN** BROEDPAREN MEER VASTGESTELD



(\*NIET GEÏNVENTARISEERD VOLGENS GELDENDE SOVON-NORMEN)

## DANKWOORD

Deze inventarisatie kon een succes worden dankzij de medewerking van de volgende personen: Piet van Happen, Wil de Veer, Ben Jacobs, Mark Sloendregt en Wim Deeben.●

## LITERATUUR:

**Bijlsma R.G. 1992.** *Broedvogels van het Leenderbos in 1991.*

SOVON-inventarisatierapport 1992/01.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

**Deuzeman S.B. 2000.** *Broedvogels van het Leenderbos in 2000.*

SOVON-inventarisatierapport 2000-21.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

**Heijnen T. 1991.** *Broedvogelinventarisatie Groote Heide en heiderestanten Leenderbos 1987 t/m 1990.*

VWG De Kempen, Veldhoven

**Hermans H. 1995.** *Tapuiten op de Groote Heide in 1995.*

De Blauwe Klauwier 21(3):16-17



## Strabrechtseheidedag 2005

Alfonso Gil



Dit jaar hebben we weer de vogelwerkgroep vertegenwoordigd bij deze gelegenheid. Hoewel het aantal bezoekers dit keer niet bijgehouden werd, was er evenveel interesse als vorige jaren. De panelen, foto's en boeken trokken de aandacht van veel natuurliefhebbers. Bijzonder was weer de interesse bij groot en klein, voor de veren en braakballen onder de microscoop. De optiek trok meer nieuwsgierigen aan dan het voorgaande jaar. Meer dan honderd folders zijn uitgedeeld; deze zijn gemaakt op basis van de informatie op onze website. Kortom een geslaagde dag, bij een gezellige, maar wel minimale, bemanning. Volgend jaar stellen we hulp van wat meer leden op prijs!

Met dank aan: Wim Jacobs en Alfonso Gil (aanwezig bij het kraampje), Jeanine kon helaas niet; Robert Kastelijn (de fantastische foto's); Mark Sloendregt (de onmisbare microscoop, veren en braakballen); Jacques van Kessel (boeken en panelen); Jeanine (eindredactie).



## Lac du Der, 6 en 7 november 2004

Alfonso Gil



Het is weliswaar lang geleden, maar toch de moeite waard voor een verslagje.

Met ruim 20 mensen zijn we een weekeinde in en rond het Franse Lac du Der naar de kraanvogels gaan kijken. Niet alleen hebben we de langnekkige vogels in de scoop gehad: ook nog ruim tachtig andere soorten gezien. Het mooiste vond ik persoonlijk de avondverzameling. Wat een spektakel! Duizenden kranen (maar ook veel aalscholvers) zien arriveren... en wat een herrie!

De accommodatie was volgens de meeste deelnemers geweldig. De opkomst overtrof alle verwachtingen en blies nieuw leven in de oude traditie van de werkgroep, om van tijd tot tijd buiten het werkgebied, met z'n allen vogels te gaan spotten.

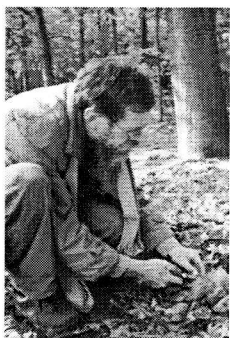
### ENKELE WAARGENOMEN SOORTEN:

Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger, Kraanvogel, Ooievaar, Bonte Strandloper, Witgat, Wulp, Aalscholver, Krakeend, Pijlstaart, Kuifeend, Smient, Slobeend, Wintertaling, Tafeleend, Bergeend, Brandgans, Grauwe Gans, Geelpootmeeuw, Zilvermeeuw, IJsvogel, Waterpieper, Frater, Putter, Sijs en Klapekster. Roofvogels waaronder: Rode Wouw, Visarend, Blauwe Kiekendief, Torenvalk en Slechtvalk.



## Activiteitenagenda

Februari - April\*



### NESTKASTCONTROLE KONINGSHOF

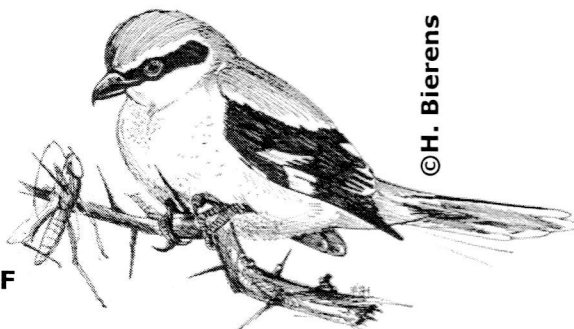
Zaterdag 4 maart

De ongeveer 100 nestkasten worden weer schoongemaakt voor het nieuwe broedseizoen en oude kastjes vervangen.

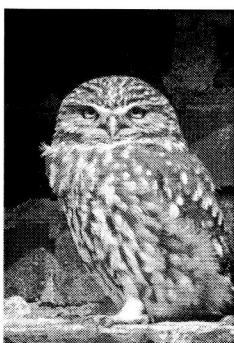
Misschien broedt de Bosuil weer.

Info: Jan Wouters

Aanvang: 9.00 uur Koningshof in Veldhoven



© H. Bierens



### INVENTARISATIE STEENUILEN

Februari/maart

Vanaf 1 februari (datumgrens voor de soort) zal onder leiding van de VWG een inventarisatie worden gedaan naar territoria van de Steenuil in De Kempen. De inventarisatie zal worden uitgevoerd met behulp van geluidsnabootsing en met medewerking van diverse vrijwilligers. De gegevens zullen worden gebruikt door de VWG en Het Brabants Landschap.

Info: Pieter Wouters en Wil de Veer

### IN HET KORT

#### 11 februari: KLAPEKSTERTELLING OIRSCHOTSE HEIDE

Oproep tot deelname aan de simultaantelling van klapeksters op de Oirschotse Heide op zaterdag 11 februari om 9.00 uur.

Verzamelen bij café DE HUT aan de Oirschotsedijk te Wintelre.

Iedereen kan meedoen. Info: Rob Aarts

#### 18 februari: SLAAPPLAATSTELLING GROTE ZILVERREIGERS

Laatste telling van Grote Zilverreigers op de slaapplaatsen in de Kempen. Info: Robert Kastelij

#### 11/12 maart: BEKENTELLING

Dit weekeind alweer de laatste bekendtelling. Info: Ben Jacobs

#### februari-april: VOGELTREKTELLINGEN IN DE KEMPEN

Patersgronden. Info: Wim Deeben

Landschotse Heide. Info: Lex Peeters

### SLUITINGSDATUM KOPIJ BLAUWE KLAUWIER IS 24 MAART.

DE BLAUWE KLAUWIER JAARGANG 32, NR.2 - APRIL 2006 MET OA:

'ONDERZOEK NAAR DE WESPENDEEF', 'HUISZWALUWINVENTARISATIE' EN 'ZES JAAR OVERZWALUWWAND'.

\* WIJZIGINGEN VOORBEHOUDEN, LAATSTE NIEUWS WORDT VERMELD IN DE MAANDELIJKSE CONVO



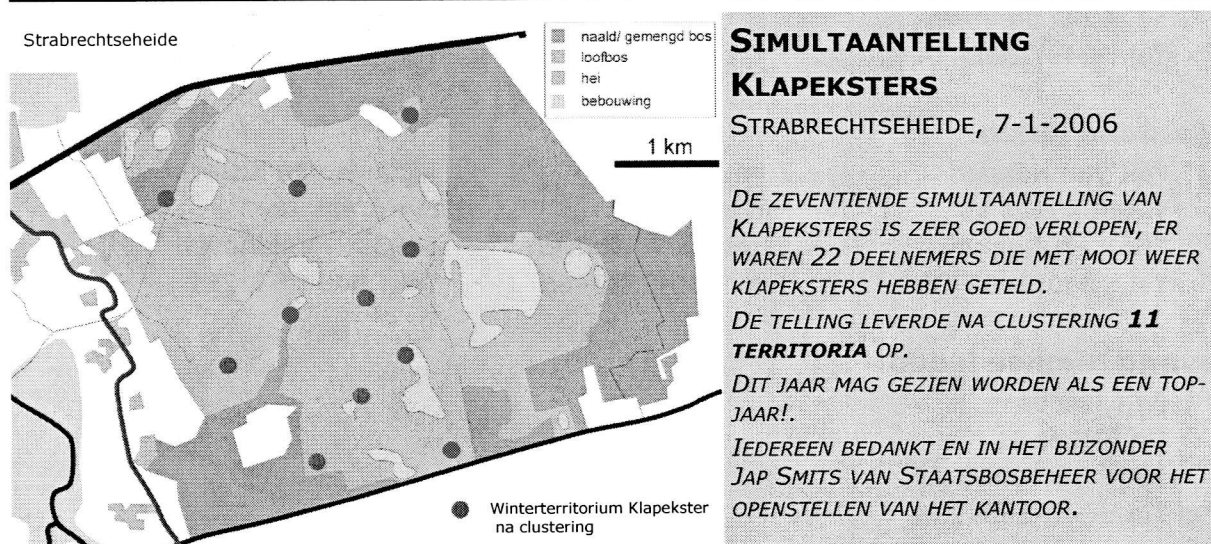


## Wist u dat...

### Piet van Happen

Als je dit leest de vijftiende wintertelling er al weer op zit  
Als je dit leest de zeventiende simultaantelling van Klapeksters een feit is.  
Als je dit leest de ganzen- en zwanentelling er ook op zit  
Als je dit leest de Grote Zilverreigertelling er ook op zit.  
Als je dit leest de bekendtelling op één telling na er ook op zit.  
Als je dit leest de Bosuilinventarisatie er zo goed als op zit, maar...  
De weidevogelaars al aan de rand van de wei zitten.  
Zij de nestbeschermers al uit het vet hebben gehaald.  
Het broedseizoen dus weer voor de deur staat.  
Hoezo lid van de VWG en wat zou ik kunnen doen?  
Wat te denken van een bestuursfunctie?  
Ik al jaren roep naar Staatsbosbeheer ect.: "wees zuinig op je inventariseerders".  
Ik kan nu wel zeggen: "wees zuinig op je bestuurders".  
Het is net als met scheidsrechters je scheld erop, maar kan niet zonder.  
We een grote groep zijn: plus minus 75 leden.  
Als die allemaal een heel klein beetje zouden doen, we veel kunnen bereiken.  
Op de novembervergadering de lezing gegeven werd door Jap Smits van Staatsbosbeheer.  
Door het slechte weer er helaas maar 8 mensen waren, die deze zeer interessante lezing gehoord hebben.  
Robert afgelopen December weer een leuke en leerzame mysterybird heeft gepresenteerd.  
Eind Februari weer een landelijke W.R.N. dag is, in Meppel natuurlijk.  
Voor wie het niet weet W.R.N., betekent: Werkgroep Roofvogels Nederland.  
Jij als vogelaar daar gewoon eens naar toe moet gaan, altijd leerzaam en leuk.

Een fijne jaarvergadering toegewenst en een goed vogeljaar,  
houdoe Piet





## **VOGELOPVANG EN VOGELBESCHERMING IN DE KEMPEN**

### **Vogelrevalidatiecentrum 'Second Chance'.**

Kees van Limpt  
Vloeiend 17  
5094 CK Lage Mierde  
Tel.: 013-5091846

### **Vogelasiel Eindhoven**

Anton de Kleyn  
Eikenstraat 49  
5651 CM Eindhoven  
Tel.: 040-2526897

### **Melding roofvogelvervolgning**

Vogelasiel Someren e.o.  
Tel.: 0493-493564 of mobiel: 06-21975875

**Dierenambulance voor Eindhoven e.o.** Tel.: 040-2523188

## **BESTUURSLEDEN VWG DE KEMPEN**

### **Voorzitter**

Edwin van de Werf  
Rubensstraat 16  
4812 AL Breda  
Tel.: 076-5212732

### **Secretaris**

Jan Kolsters  
Van Nuenenstraat 96  
5503 CL Veldhoven  
Tel.: 040-2538248

### **Penningmeester**

Piet van der Krieken  
Molenpad 6  
5524 BD Steensel  
Tel.: 0497-512414

### **Biologisch secretaris**

Pieter Wouters  
Lensheuvel 37  
5541 BA Reusel  
Tel.: 0497-643049

### **Algemene leden**

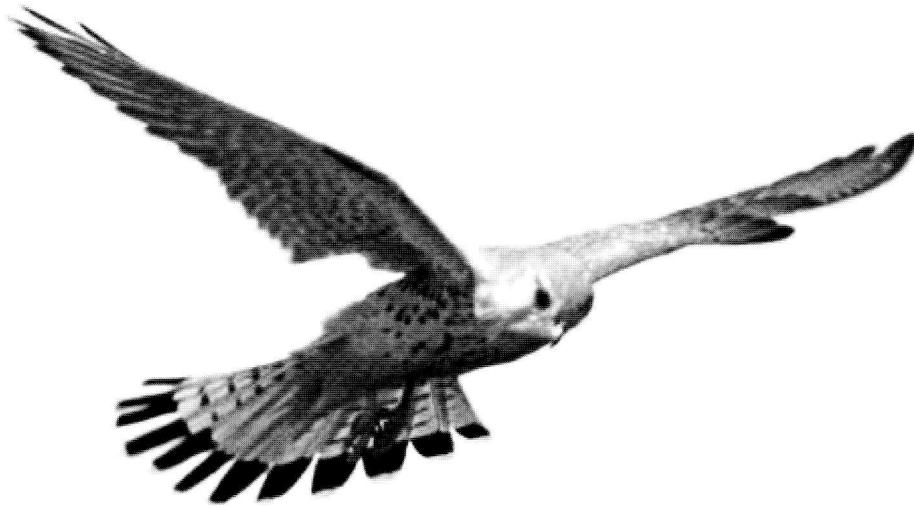
Piet van Happen  
Waardstraat 15  
5662 EN Geldrop  
Tel.: 040-2862739

Tom Heijnen  
Hilverberg 6  
5508 EG Veldhoven  
Tel.: 040-2533466

Jacques van Kessel  
Evestraat 18  
5503 XN Veldhoven  
Tel.: 040-2531211

### **Opvang nieuwe leden**

Ben Jacobs  
De Bleker 41  
5506 BB Veldhoven  
Tel.: 040-2534735



## **Vogelwerkgroep De kempen**

Vogelwerkgroep De kempen beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de in het wild levende vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin; voorlichting; educatie; en beheerswerkzaamheden.

## **Secretariaat/Postadres**

Vogelwerkgroep De Kempen  
Postbus 386  
5500 AJ Veldhoven

## **E-mail**

[vwgkempen@hetnet.nl](mailto:vwgkempen@hetnet.nl)

## **Homepage**

[www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen](http://www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen)

## **Lidmaatschap**

Het lidmaatschap kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van Vogelwerkgroep De kempen.

De contributie bedraagt €30,- per jaar.

Gezinsleden betalen €15,-.

Studenten en 65-plussers betalen €25,-.

## **Donateurs**

Donateurs die de Vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom.

Bij een donatie van €15,- of meer, krijgt men het verenigingsblad een jaar lang toegezonden. Betaling van contributie of donatie kan geschieden door storting op giro-rekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep De Kempen, onder vermelding van 'contributie' of 'donatie'.

## Inhoud

- 2 **De Grote Gele Kwikstaart in de Kempen: incidentele toename of nieuwe ontwikkeling?**  
Robert Kastelijn
- 6 **Trompetters en de kunst van het vogeltjes kijken**  
Frank Neijts
- 9 **Verslag van de patrijzen-inventarisatie 2004**  
Marco Bakermans
- 17 **Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Groote Heide, 2004 en 2005**  
Mark Sloendregt
- 26 **Tapuit, Groote Heide 2005**  
Pieter Wouters
- 28 **Strabrechtseheidag 2005**  
Alfonso Gil
- 26 **Lac du Der, 6 en 7 november 2004**  
Alfonso Gil
- 30 **Activiteitenagenda februari-april**
- 31 **Wist u dat...**  
Piet van Happen

**Vogelwerkgroep De Kempen is opgericht in 1974 en houdt zich bezig met het bestuderen van de vogels die in het wild in de Kempen (Zuidoost Brabant) voorkomen. Van een klein groepje bevriende vogelaars groeide de werkgroep uit tot een veelzijdige en actieve organisatie van ongeveer 80 leden. De Klapekster (streeknaam 'Blauwe Klauwier') dient als logo.**

